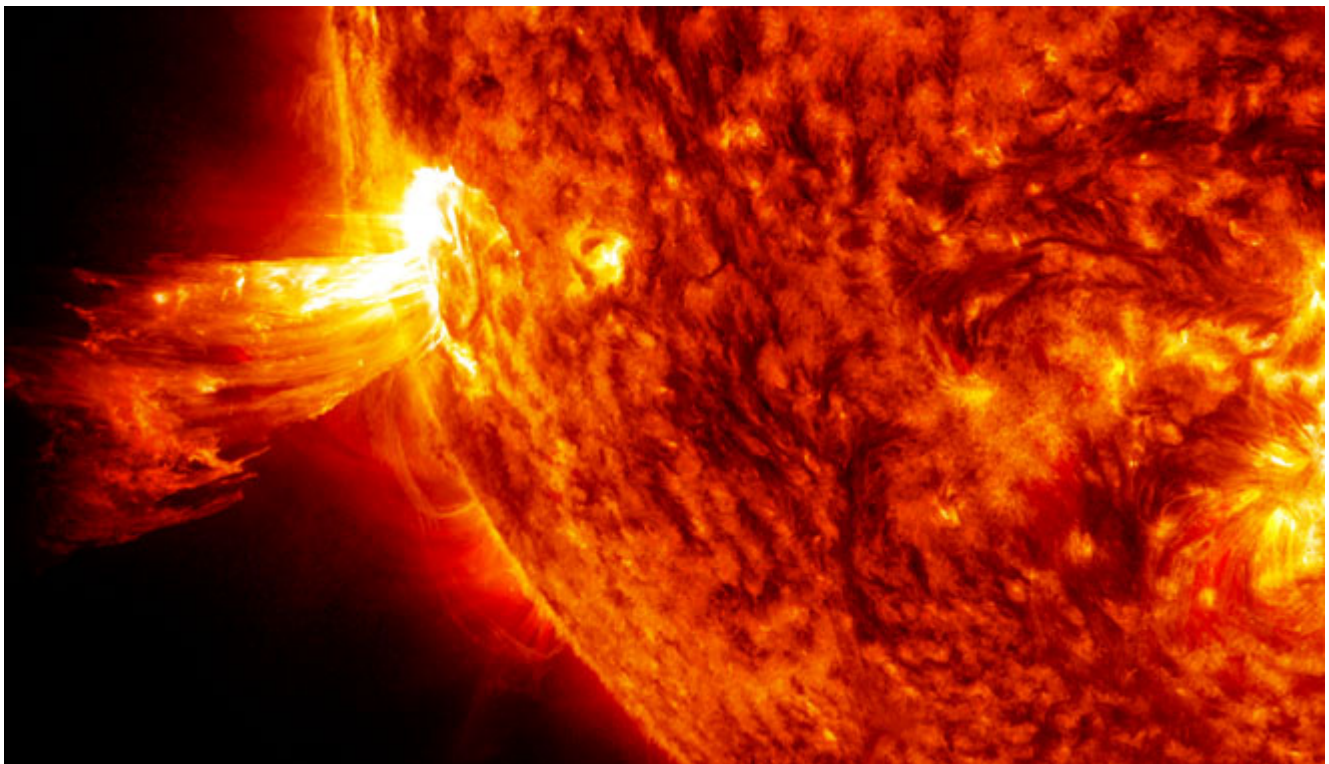
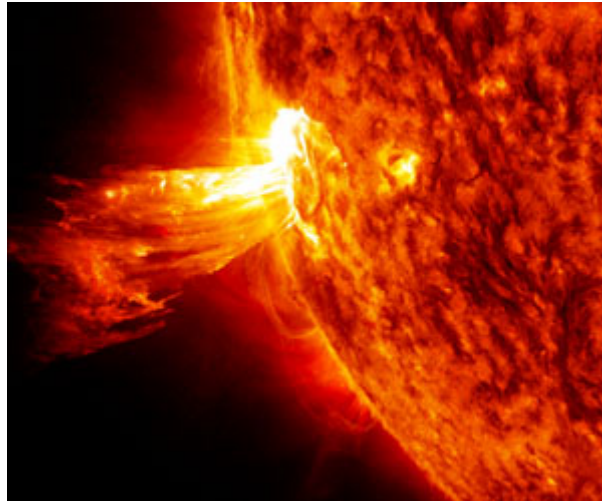

Περιβάλλον, υγεία και σύμπαν: τι πίστευε ο Ιπποκράτης (Κωνσταντίνος Καλαχάνης, Δρ. Φιλοσοφίας Πανεπιστημίου Αθηνών)

/ [Πεμπουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Ηλιακή έκλαμψη (πηγή: NASA)

Η ανθρώπινη υγεία κατά τον Ιπποκράτη δεν εξαρτάται μόνο από την φυσιολογία, αλλά ευρίσκεται και σε στενή αλληλεπίδραση με το περιβάλλον όπου ο άνθρωπος διαβιοί (βλ. εκτενώς, Καλαχάνης, 2011), καθώς επιδρούν σημαντικά στις αναλογίες τους στο ανθρώπινο σώμα. Ο Ιπποκράτης μάλιστα, επεσήμανε ότι ακόμη και οι κλιματικές μεταβολές

επηρεάζουν το ανθρώπινο σώμα, καθώς ανάλογα με την εποχή οι χυμοί είτε ψύχονται, είτε θερμαίνονται (Ιπποκράτης, Περί αέρων, υδάτων, τόπων, 11, 1). Επομένως ορθώς υποστηρίζει ο σπουδαίος ιατρός την άποψη ότι τόσο τα ήθη όσο και η φύση του ανθρώπου επηρεάζονται καθοριστικά από περιβαλλοντικούς παράγοντες όπως η εναλλαγή των εποχών (Ιπποκράτης, Περί αέρων, υδάτων, τόπων, 24, 27-30.).

Ωστόσο ακόμη και μεταγενέστεροι μελετητές του ιπποκρατικού έργου και ιατροί, τονίζουν ότι τα δομικά στοιχεία του ανθρώπου βρίσκονται σε άμεση συσχέτιση και με τα στοιχεία του Σύμπαντος. Συγκεκριμένα, οι τέσσερις χυμοί αντιστοιχούν στα τέσσερα στοιχεία ή ριζώματα, ήτοι πύρ, αήρ, ύδωρ, γη, τα οποία σύμφωνα με την διδασκαλία του Εμπεδοκλή αποτελούν τον κόσμο (Αέτιος, De Plac. 1, 3, 14 (DK 31 [21] B6)). Η αντιστοίχιση όπως παραδίδεται από τον Νεμέσιο (Περί φύσεως ανθρώπου, 4, 8-12), είναι η εξής:

- Πύρ – Ξανθή χολή
- Αήρ – Αίμα
- Ύδωρ – Φλέγμα
- Γη – Μαύρη χολή

Ο συσχετισμός των αποτελούντων τον άνθρωπο στοιχείων με τα δομικά συστατικά του κόσμου, καταδεικνύει ότι η κατασκευή του ανθρώπου είναι άμεσα συνδεδεμένη με αυτήν του κόσμου, καθιστώντας κάθε ανθρώπινη οντότητα συμμετόχη στο κοσμικό σύστημα. Είναι χαρακτηριστικό όμως, ότι στην φιλοσοφική διανόηση ήταν διάχυτη η αντίληψη ότι ο άνθρωπος στην πραγματικότητα αποτελεί ένα τμήμα του κόσμου, γεγονός που διευρύνει την προσέγγισή του όχι μόνο ως μέρους του φυσικού περιβάλλοντος, αλλά του Σύμπαντος.

Χαρακτηριστικά, ο ιατρός του 1ου αι. μ.Χ. Ρούφος ο Εφέσιος υπεστήριξε την άποψη, ότι ο άνθρωπος είναι οιονεί μικρός κόσμος, αντίμιμος της ουρανίου τάξεως, ποικίλην έχων δημιουργίαν αποτελεσμάτων εν τε τη μερών κατασκευήν (Ρούφος Εφέσιος, Περί ανατομής των του ανθρώπου μορίων, 1, 3) ενώ και ο Νεοπλατωνικός φιλόσοφος Ερμείας (5ος αι. μ.Χ.) υπεστήριξε πως εφόσον ο άνθρωπος είναι μέρος του κόσμου, αναγκαστικά θα διέπεται εκ των ιδίων χαρακτηριστικών, κάτι το οποίο κατά τον φιλόσοφο απεικονίζεται στο σφαιρικό σχήμα του εγκεφάλου, το οποίο είναι ανάλογον ουν τω ουρανώ (Ερμείας, Εις τον Πλάτωνα Φαίδρον, 90, 11 και 194, 8) Ενδιαφέρουσα είναι και η τοποθέτηση του Γρηγορίου Νύσσης, συμφώνως προς την οποία ο άνθρωπος πάντα έχων εν εαυτώ τα του μεγάλου κόσμου (Γρηγόριος Νύσσης Εις τας επιγραφάς των ψαλμών, 5, 30, 26).

Με τα σημερινά δεδομένα, γνωρίζουμε ότι ο άνθρωπος είναι συνδεδεμένος ότι απλώς με το οικοσύστημα που τον περιβάλλει, αλλά η επιβίωσή του είναι συνάρτηση και παραγόντων που προέρχονται από το διάστημα. Μία ενδεχόμενη απειλή από την πρόσκρουση ενός ουρανίου σώματος (κομήτης, αστεροειδής) στην Γη ενδεχομένως να έχει ολέθριες συνέπειες και να καταστρέψει ολοκληρωτικά ολόκληρο το οικοσύστημα. Επίσης δέχεται και επιρροές από το Σύμπαν, όπως κοσμικές ακτινοβολίες από άστρα, γαλαξίες κτλ, αλλά και από ηλιακό άνεμο. Ιδιαίτερα μάλιστα, φαινόμενα όπως οι ηλιακές εκλάμψεις, όπου μεγάλες ποσότητες πλάσματος και σωματιδίων υψηλών ενεργειών εκτοξεύονται προς την Γη (Εικόνα 1) μπορούν να γίνουν επικίνδυνες και για τον άνθρωπο, αλλά και για την τεχνολογία. Ο πλανήτης μας όμως χάρη στο μαγνητικό του πεδίο περιορίζει αυτές τις απειλές. Είναι χαρακτηριστικό μάλιστα, ότι στην επιστήμη πλέον γίνεται λόγος για διαστημικό καιρό.

Σαφές είναι εκ των ανωτέρω πως η αρχαία αντίληψη ότι ο άνθρωπος αποτελείται από βασικά δομικά στοιχεία, η αλληλεπίδραση των οποίων με το φυσικό περιβάλλον επηρεάζει την ζωή του ανθρώπου. Το γεγονός αυτό σήμερα είναι γνωστό, καθώς η ανθρώπινη υγεία είναι συνάρτηση όχι μόνο των επιρροών από το φυσικό περιβάλλον, αλλά και από το διάστημα.

[συνεχίζεται]

Παρατήρηση: το παρόν άρθρο είναι το δεύτερο μέρος της εισήγησης των Κων/νιου Καλαχάνη, Ευαγγελίας Πάνου, Ιωάννη Κωστίκα και Βασίλειου Μανιμάνη (Τμήμα Φυσικής Πανεπιστημίου Αθηνών, Τομέας Αστροφυσικής, Αστρονομίας και Μηχανικής), με τίτλο «Από τα στοιχεία του ανθρώπου στα στοιχεία του

Σύμπαντος», στην Επιστημονική Ημερίδα «Φιλοσοφία, Φυσικές Επιστήμες, Βιοηθική», που διοργανώθηκε από τη Διεθνή Επιστημονική Εταιρία Αρχαίας Ελληνικής Φιλοσοφίας και την Ένωση Ελλήνων Φυσικών, στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, στις 12/11/2014.

Διαβάστε το πρώτο μέρος [εδώ](#)